THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
H. Winberg, Pres. & Gen. Mgr.
The Only Daily Jewish Newspaper In The Province of Ontario.
PUBLISHED BY
CANADIAN JEWISH PUBLISHING Co. Ltd.
251—253 Queen Street West Telephone Adelaide 3967
Subscription Rates $6 PER YEAR, $3.50 SIX MONTHS
Single Copy — 3 cents
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O. Toronto Ont. January 22nd 1913

דער ערשטער ארויספאהר פון „זיגער"

די דייטשע ראיאליסטען, די קעניג-קייזערליכע מענשען פונ'ם ניעם רייכסטאג, האבען אויסגעארבייט א פלאן ווי אזוי צו ראטעווען דייטשלאנד. פריהער פון אלץ האט מען זיך א נעהם געטאן צו די אויס־לענדישע אידען. וואס געפינען זיך איצט אין דייטשלאנד. דער פלאן איז: צו ארויסטרייבען אלע אידען, וועלכע זענען געקומען אין דייטשלאנד נאך 1914 און צו קאנפיסקירען זייער איינענטום. דערמיט וויל מען אומקעה־רען דייטשלאנד צו די אמאליגע „גוטע" צייטען, ווען א איד איז געווען א דארן אין די אייגען, — ווען אידישע געזעצע זענען ניט טאלערירט גע־ווארען.

עס פארשטעהט זיך, אז דער וואונש פון די קעניג-קייזערליכע סיבעקטען וועט מוזען בלייבען ניט מעהר ווי א פרומער וואונש פון קראנקע מענשען. קיינער פון די פאליטישע פראקציעס וועט דעם פלאן ניט גוטהייסען. אויב אזא פראקציע זאל זיך יא געפינען, וועט זי ניט וואגען צו איינשטעלען איהר רעפוטאציע אין קאן. דייטשלאנד איז שוין איצט פארט ניט דאס וואס זי איז געווען מיט זיבען יאהר צוריק. עס האט זיך געענדערט דער סדר פון דער מלוכה. אין עס האט זיך אויך גע־מוזט ענדערען דער אינעווענינגסטער אפארט, דער אינערליכער גייסט פון דער מלוכה.

די קייזערליכע העלדען האבען אויסגעקעמפט א שטיקעל נצחון דער פרעזידענט פון דעם רייכסטאג איז זייערער א מענש. אבער דאס איז נאך אלץ ניט דער שליסעל צו די ווייטערדיגע נצחונות. די פארלא־מענטארישע פונ'ם רייכסטאג זענען איצט צוטיילט אויף מעהר פראקציעס איידער פריהער. עס געפינען זיך דארט מענשען, פאר וועלכע מען האט געגעי־פליגעלט, עס געפינען זיך דארט מענשען, פאר וועלכע מען האט געגעי־טערט אין מען נאך ער יעד היים. ווען זיי שפרינגען ארויס אויף דער עפענטליכער ארענע. עס געפינט זיך איצט אין רייכסטאג א פראקציע, מיט וועלכער מען וועט זיך מוזען רעכענען. און די קעניג-קייזערליכע סאטראפען וועלען האבען א הארבען קאמף דעם פראנט פון דער ראדיקא־לער גזונארדיע צו דורכברעכען. עס איז א הארטער נוס, און די קייזערלי־כע מענשען וועלען ניט אזוי לייכט קאנען צוקנאקען.

די קייזערליכע סיבעקטען האבען פון דער גאנצער וועלט־איבער־קעהרעניש ארויסגעטראגען א שמאלען קוק. אן איינגען מיליטערישען בליק, וואס הויבט זיך אן אין קאזארמע און ענדיגט זיך אין קאזארמע. די לודענדארפס מעסטען דעם מצב פון דער וועלט מיט'ן מאסשטאב פון 1913. און דאס איז א זעהר באשרענקטער מאסשטאב, מיט וועלכען מען קאן אין רייכסטאג פון 1923 זעהר ווייניג אויפטאן, זעהר ווייניג דער־גרייכען.

יאפאן בייזערט זיך אויף אמעריקע

דער פארשטיקטער פראטעסט קעגען דער אמעריקאנער ביזרא־קראטיע בנגע דער פאראליזירונג פון דער איינוואנדערונג, האט דאך גע־קראנען אן אויסגאנג. דאס מאל איז עס יאפאן. איהר געשריי איז איצט א פארצווייפעלטער. די יאפאנער ווייסען אין פיהלען, אז זייער קארט איז אן אויסגעשפילטע, אז די אמעריקאנער עפענטליכקייט וועט זיך ניט נעהמען צום הארץ וועגען דער פארשוועכונג פונ'ם „הייליגען" אפמאך, וואס די הויזעלט־רעגירונג האט מיט יאפאן געשלאסען מיט יאהרען צוריק.

און דאך איז דער פראטעסט א געוויסער. אויב דאס קאן־פראק־טיש גארנישט אויפטאן, וועט עס אבער טעאר־ישט עפעס אויפטאן. דאס וועט צייהען די אייפערזקזאמקייט פון דעם בעסערען טייל פון דער וועלט אויף דער גרויזאמקייט פון א לאנד, וועלכע איז אר־פ־ג־ר־י־ט געוואָרען אויף די פלייצעס פון אימיגראנטען. יאפאן וועט מוזען אראפשלינגען די ביטערע פיל און זיך מאכען ניט וויסענדיג, ווי דא וואלט זיך וועגען א קלייניגקייט געהאנדעלט. די פראטעסט־ארויס־טרעטונג האט בלויז א פארמעלע באדייטונג. דאס פארערט די עטיקעטע. אבער די אימפעריאליסטישע יאפאן וועט זיך גארנים אזוי שטארק איינ־רייסען מיט אמעריקע צוליב די עטליכע טויזענט אימיגראנטען, וואס אמעריקע פלעגט אריינלאזען פון יאפאן.

און וואס שייך דעם ברוך פון דעם אזוי־גערופענעם „דזשענטעל־מענ'ס אגריומענט", וועט מען זיך אין יאפאן דארפען גאר אן ברוך פון די אינטערנאציאנאלע אפמאכען. וואס געהט אן טאג־טעגליך דא און דארט איבער דער גאנצער איבערגעניצעזעטער וועלט. יאפאן וועט זיך אליין דארפען א קלאפ טאן אין שטערן און זיך דערמאה־נען ווי אזוי זי האט געהאנדעלט ווען עס איז דורכגעפיהרט געוואָרען די אינוואזיע פון סיביר. ווען די פרומע אמעריקאנער און די גוטע יאפאנע־זער האבען געקעמפט האנט־אין־האנט קעגען א שונא. וועמעס הטא איז באשטאנען בלויז אין דעם, וואס ער האט זיך ניט געוואָלט אונטערגע־בען אונטער דער שווארצער מאכט פון די בלוטיגע אטאמאנען און צארי־שע אפעקזוגען.

דאס וואס יאפאן האט געזייט, דארף זי איצט אליין שניידען. איהרע אימפעריאליסטישע טענדענצען זענען אלע מאל געווען רייסעריש. זי האט אלע מאל, אהן א פארוואס און אהן א פארוויזן, זיך געטשעפעט צו שוואכערע פון איהר אין האט גאר אינגאנצען פארגעסען, אז זי איז אליין א נידערגעשלאגענע מדינה, וועלכע מוז ריעגען אונטער די פיס פון אמעריקע, מוז זיך לאזען באליידיגען ארום דעם אינטערנאציאָ־נאלען טיש און מוז שטענדיג לאזען איהרם איבערגעהן. איצט פיהלט זי דעם פאטש אין פנים. וואס אמעריקע האט איהר דערלאנגט. עס איז א פאטש, וואס וועט זיך לאנג־לאנג־ניט אויסהיילען, ווייל דערמיט האט מען געגעבען יאפאן אנצוהערעניש. אז זי איז א נכנע, אז זי דארף זיך אונטערוואַרפען אונטער די קאפריזען פון רייכערע מלוכות.

דער יאפאנישער פראטעסט וועט אבער ווירקען איף דער וועלט — אויף יענער וועלט, וואס גלויבט אזוי שטארק אין דער אידעאליסטי־שער מטשלה פון די אמעריקאנער שאבער־מאכער. פון די דאלאר־שליינער און גאלד־שמעלצער. דערט וואס דער אידישער פראטעסט האט ניט גע־קאנט ווירקען, וועט אפשר ווירקען דער פראטעסט פון אן ארגאניזירטער מאכט, הגם די מאכט איז ניט בכח דעם אמעריקאנעם דאלאר צו מנצח

וואס מיר האבען פארלוירען

פון שמריהו גארעליק

(ערשטער ארטיקעל)

וואס צייגט אונז די איצטיגע אי־דישע ווירקליכקייט? אין וואס באר־שטעהט איהר חיוב־פארלוסט? אין דעם פאטאלען דורכברוך, פארניכטונג פון דעם צענטער פון אידישען פאלק, אין דעם שרעקליכען, טויטליכען קלאפ, וואס דאס הארץ פון דעם אידישען פאלק האט באקומען, אין דעם, וואס מיר בלאנדזשען, לעבען איצט אין דער וועלט מיט אונזערע פלאנקען בלויז, וועלכע, אמת, זענען נאך ענערגיש, אבער ווי ווען די ענערגיע איז ניט אן אינערליכע, פון איינענעם אינערליכען לעבען געגומען, נאר אן עראינערונג, א צאפלען, א וויב־ריגען פון דעם הויפט־טייל, אז אנקלינ־גען פון דער צענטראלען סטאנציע? וואס וועט זיין ווען די עראינערונג וועט איז אויפהשואכער ווערען, וועלען זיך די פלאנקען, די דאמיניאנס פון דער אידי־שער מעטראפאליע קאנען האלטען? די מעטראפאליע — ווי האט זי געהייסען? נו, איך דארף אייך ניט זאגען. איהר ווייסט עס גוט. דאס רוסישע יודענטום איז עס געווען.

אין הינטער אט דעם באגריף אנט־פלעקט זיך א גאנצע וועלט, אומצעהליגע גרויסע, גרעסערע און קלענערע שטעדט, וואו דורות פון אידישער קולטור, פון אי־דישע איינגאר־טיקייט האבען אויסגעהיט־פון אלץ דאס וועט־דורכגעלעבט מיט דער גאנצער גליט פון דער שכיח, מיט דאס וועלט ניט גאטערן, פראטאקאלירט, מעכאניש אויף זיצונגען אויסגעהיט־פון אלץ דאס וועט־דורכגעלעבט מיט דער גאנצער גליט פון דער שכיח, מיט דער גאנצער באגייסטערונג פון הארצען. מען איז ניט רוהיג געזעסען קיין איין מי־נוט, אן מען האט דערווייל, אומבא־מערקטערהייט, אויף א שטיקעל ליטע־ראטור געשאפען. ניט א רייכע, פאר־קעהרט: גאר מיין מיינונג אן ארטיקע ליטעראטור איז געשאפען געווארען.

ווי געזאגט, מען איז קיין איין רגע ליידיג ניט געווען. דאס רוסישע יו־דענטום האט שטענדיג געטאן. אודאי אבער וואס פאר א פיינער בעל־חבית אין גלות. אפילו אין גלות פיעל אינקאלט. פעסטקייט, סטאביליטעט, אפילו אין גלות, מיט דעם געפיהל פון א נצח ישראל, ווייל אין דער פרעמד, דאך אויף א גייסטיגען פארמעגען געשאפען מען אויף איינעם פון די אידען מיט דעם גאנ־צען בייליס איינגעטראכט א בלבול. האט די וועלט געציטערט פון אייפערע־נונג, אין די גאנצע רוסישע אינטעליי־גענץ איז געווען רייט פאר חרפה און בושה. גלות? יא, אודאי! אבער וואס פאר א פעסטער גלות, מען מוז דאך פעסט אויף די פיס שטעהן, מיט איינ־געוואָרצעלטקייט אין א שורה פון דורות, מיט סטיל, מיט חן, מיט אזוי פיעל חי־דאס עס איז געווען די געפאהר פון שטארקען פארליעבט זיין אין אט דעם גלות, און פון אט די געפאהר זענען אפילו ניט פריי געווען איינינע ציוניס־טען, וועלכע האבען ניט געקאנט איינגאנ־צען באפרייען זיך פון אט דעם רייע, וואס אט דער גלות האט אויף זיי אויס־געווירקט.

א פעסטער, חנ'עוודיגער, רייכער אין אינהאלט איז עס געווען, ווייל דאס רוסישע־אוקראיניש־ליטווישע יודענטום האט שטענדיג עפעס געטאן, געשאפען. צווישען איין עפאכע און דער צווייטער זענען ניט געווען קיין לערע פונקטען, קיין פאוזען, איין עפאכע איז געווען פארקייטעלט אין דער אנדערער, אין די פענסטער פון דער וואלאזשינער ישיבה פלעגען אריינדרינגען די לערער פון הייניריך היינע אין דער פובליציסטישער פאטאם פון לודוויג בערנע. דאס איז געווען השכלה, אין קאסמאפאליטישע טרוימען. אבער לאנג אויף אט דעם גע־דאנק בלייבט מען ניט. נאציאנאלע אידעען בריינען אויף דל געמיטער, און די הארמאנישע וועלט פון די משכילים געהט אריין דער רוף פון סמאלענסקי'ן, דערנאך פון אנדערע, דערנאך פון פינס־קער, די ביל"ו באוועגונג, ציוניזם פון אלץ דאס וועט־דורכגעלעבט מיט דער גאנצער גליט פון הערצער, אין דער גאנצער באגייסטערונג פון הארצען. מען איז ניט רוהיג געזעסען קיין איין מי־נוט, אן מען האט דערווייל, אומבא־מערקטערהייט, אויך א שטיקעל ליטע־ראטור געשאפען. ניט א רייכע, פאר־קעהרט: גאר מיין מיינונג אן ארטיקע ליטעראטור איז געשאפען געווארען.

ווי געזאגט, מען איז קיין איין רגע ליידיג ניט געווען. דאס רוסישע יו־דענטום האט שטענדיג געטאן. אודאי אבער וואס פאר א פיינער בעל־חבית אין גלות. אפילו אין גלות פיעל אינקאלט. פעסטקייט, סטאביליטעט, אפילו אין גלות, מיט דעם געפיהל פון א נצח ישראל, ווייל אין דער פרעמד, דאך אויף א גייסטיגען פארמעגען געשאפען אין געשאפען דעם טיפ פון דעם אידי־שען אינטעליגענץ, וועלכער האט אפשר אר ניט זיין גלייכען אין דער גאנצער וועלט. צו וואונדערען איז זיך גאר, ווי אבען מיר דאס אויך דאן אפילו גע־וואנט זיין פעסטיסטען, צו ניט פאר־טעהען אין, ווי האבען מיר דאן אויך גנדרעסטוועגען געקלאגט. אבער אין דער גמת'ן זאגענדיג איז עס געווען א קלאר־ען פון יענע שטענדיג אביסעל אומצו־פרידענע אבער קלוגע, ביטערע סוחרים, וואס זאגען אז זייערע געשעפטען געהען טלעכט, בעת דער גרונט־קאפיטאל און די רעזערוועז גאר קיינמאל ניט אנגע־יהרטע זענען אויף פאראנען. דאס רוי־זישע יודענטום — דאס איז געווען אנ־ער גרונט־פארמעגען. מיט דעם האבען מיר געפיהרט אינזער ביסעל קולטור, אונזער ביסעל ליטעראטור געשאפען. אודאי האבען מיר גאך געראט אפגע־שפארטעס, אודאי האבען מיר געהאט פריסע רעזערוועז פון אידען אין אמע־יקע, אין אפריקע, אין עטליכע ערטער א סך און אומעטום צו ביסלאך. אבער אויף אונזערע אידישע קאלאניעס האב־בען מיר געקוקט ווי מען קוקט אויף קא־לאניעס פון ווען די „מעטראפאליע איז שטארק און געזונט. מיר האבען געקוקט ווי אויף איינענע ברידער אונזערע, וועל־כע קאנען אמאל אין א שלעכטער צייט חלילה צוניץ קומען.

פלעגט אמאל אנקומען אזא בייזע צייט, האבען מיר אויך, פארשטעהט זיך, די רעזערוועז צוגעצויגען, די פלאנקען אין שלאסט־אר־דענונג געשטעלט. אבער דער צענטער, וועלכער איז זיך גאר, ווי האבען מיר דאס אויך דאן אפילו גע־וואנט זיין פעסטיסטען, צו ניט פאר־טעהען אין, ווי האבען מיר דאן אויך גנדרעסטוועגען געקלאגט. אבער אין דער גמת'ן זאגענדיג איז עס געווען א קלאר־ען פון יענע שטענדיג אביסעל אומצו־פרידענע אבער קלוגע, ביטערע סוחרים, וואס זאגען אז זייערע געשעפטען געהען טלעכט, בעת דער גרונט־קאפיטאל און די רעזערוועז גאר קיינמאל ניט אנגע־יהרטע זענען אויף פאראנען. דאס רו־זישע יודענטום — דאס איז געווען אנ־ער גרונט־פארמעגען. מיט דעם האבען מיר געפיהרט אינזער ביסעל קולטור, אונזער ביסעל ליטעראטור געשאפען. אודאי האבען מיר גאך געראט אפגע־שפארטעס, אודאי האבען מיר געהאט רוי